

Ätterna Nordenskiölds Släktförening

Släktföreningen för ätterna Nordenskiöld, Nordenskjöld, Nordensköld och von Nordenskjöld

Pionjärisåkare A.E.Nordenskiöld

Många medlemmar i vår förening har saknat uppgifter om vår premiär-skridskoåkares legendariska flyktfärd med skridskor från Finland till Sverige; nämligen mineralogen och upptäckts/forskningsresanden Adolf E. Nordenskiöld. Skrinari årsskriften har i samband med 20 års jubileet försökt klarlägga flyktfärden.

Mystiken om de dramatiska händelserna i januari 1859 klarnade efter sammanträffandet med Nordenskiöld forskaren, filosofiemagister Martti Blåfield, som håller på med att publicera en levnadsbeskrivning över vår stormans bedrifter. Blåfield har vänligen ur sina arkivgömmor letat fram situationer som dramatiskt berörde isen i Adolfs liv. Gamla kartor, källskrifter och grafiska kopior låg utbredda framför oss i hans hem. De utgjorde underlag för befintliga fotografier.

Orsaken till att Nordenskiöld med kort varsel utvisades 1858 var ett frispråkigt tal vid en promotionsfest, som ådrog sig de ryska myndigheternas misshag. Ett villkor för att kunna få ett nytt pass åter beviljat gällde att försvinna från Finland. Utvisningen ledde till hans beslut att ta emot en erbjuden tjänst som professor och intendent för svenska riksmuseets mineralogiska avdelning i Stockholm. Inom två veckor packade Adolf sina saker, besökte sin vän Anders Ramsay i Björkboda. Där grävde han fram en påse tantalit som stenprov och förberedde sig för färden över havet i postiljonens följe.

Vädret var mildt den dagen; tidningarna i Åbo berättade om snöblandat regn och noll före. Blåfield konstaterar att postrutten startade i Vartsala Söderby i Gustavs socken och att färden troligen inleddes därifrån enligt isläget. A. Ramsay var iklädd en tjock päls, i vars foder han hade stenprovet insytt. I brev och i sina memoarer beskriver Adolf färden som lång och strapatsrik. De svåraste situationerna uppstod vid tunna isfält och issörja anhopningar. De passerades med en så kallad vinter båt som skuffades med på färden för att kunna embarkeras då isen brast. Han anklagar sin otålighet för att ej ha gett sig tid att undvika svag is och plurrade tre gånger. I Seglinge väntade man i åtta dagar på bättre väder. Slutligen kunde man på skridskor åka över Delet. Landvägen tog man sig fram över Åland och framme i Eckerö beträdde man igen isen. Stormvindar och motvind stoppade i ett par dagar färdmännens framfart vid Signilds skär. I ett brev daterat 18.1.1859 i Grisslehamn berättar Adolf att nu är man i Sverige.

"Jag hann inte vänta på bättre is-och väderförhållanden emedan generalguvernör F. V. Berg gett mig två veckor tid att avlägsna mig från landet. Till all lycka påbörjades färden i sällskap med postföraren. Det var meningen att färdas längs med den ordinarie postrutten via Brändö, Kumlinge och Sottunga till fasta Åland. På grund av tunna isar var vi tvungna att i någon mån finna alternativa stråk. Tre gånger sjönk jag till halsen genom isen. Jag hade som tur var två Mora knivar fästade med snöre runt axlarna till hjälp. Postföraren hjälpte också till. På grund av våta kläder och dåligt väder var vi tvungna att invänta bättre väder hemma hos postföraren i Seglinge. På Åland fick vi hästskjuts till Eckerö. Vid avresan därifrån sträckte sig isen en bit ut till havs men dåligt väder tvingade oss att stanna upp vid Signilds skär i vars Gästbok vid lotsstugan jag antecknade mitt farväl till Finland. I öppet vatten åkte vi med båt en lång sträcka. Nära svenska kusten mötte isen. Båten måste skuffas fram längs isen. Det att färden lyckades har vi våra tappra postförare och gästvänliga skärgårdsbor att tacka för".

Adolf Erik Nordenskiöld

Ätterna Nordenskiölds Släktförening

E-post: styrelsen@nordenskiold.se • Hemsida: www.nordenskiold.se

Postadress: c/o Nordenskiöld, Lorensviksvägen 2A, SE-183 63 Täby • Tfn: 08-661 3969 • Fax: 08-661 3968

Familjen hemma i Finland gjorde brevlades flera förfrågningar hur förkylningen, som Adolf ådrog sig under skridskofärden, hade utvecklats. I synnerhet Adolfs mor ville veta hur den ansträngande färden hade inverkat på sonens hälsa. Snart åker Adolf skridskor igen på en plogad bana på havsisen i centrala Stockholm. Han rådgör med den ryske ambassadören Mallerius om att få sitt pass åter beviljat.

Adolf har anslutit sig till en skridskoklubb "Den nu moderna Kälk-och Skridskoklubben" och nämner detta i ett brev till sin far. Det är januari 1863 och under en klar stjärnhimmel på havsisen utanför Villnäs gods breder scenen ut sig för den viktigaste händelsen i Adolfs liv. Adolf ber därute att Anna Maria Mannerheim skall bli hans hustru. Föremålet för hans intresse var studiekamraten greve Carl R. Mannerheims vackra syster och marskalk C. G. E. Mannerheims faster. M. Blåfield reflekterar över att de kanske befann sig i skridskoläge och gled framåt i ett lyckorus hand i hand.

Forskningsresan till Spetsbergen år 1868 med ångfartyget Sofia förde Nordenskiöld och hans besättning så långt norrut där ingen någonsin tidigare varit. Under resan undersökte man bland annat isarna och snökristaller. Anteckningar från 23.9. berättar att större delen av besättningen befann sig ute på isarna. Fysikerna gjorde mätningar och en del av besättningen åkte skridskor och skidade.

Rutten längs Nordostpassagen 1878-1880 hade som följeslagare även tre par skridskor. Dessa var förutom framkomstmedel även i fritidsbruk. På fartyget fungerade till och med en skridskoklubb, som upprätthöll en bana i fartygets närhet. Fartygets timmerman, Sven Andersson, lånade på juldagen professors skridskor. Efter det att Nordostpassagen längs den sibiriska ishavskusten passerats anordnades även festligheter i Helsingfors för att hylla Adolf. Norra Kajen hade dekorerats till det sibiriska landskap där Vega fartyget övervintrade. De skridsko-åkande Vega-männen var utklädda till isbjörnar och Adolf blev i skenet av facklor, bengaliska eldar och nyanlagda elektriska lampor kring skuffad på en därför anlagd skridskobana. Ceremonin avslutades framför ett istempel, där skridskoåkande tjuktjer-flickor utförde isdanser och serverade het bål. En stor publik bevittnade händelsen och hurraropen skallade långa vägar.

Skrinnares kommentarer

Adolfs skridskor blev inte liggande i garderoben efter fullföljda forskningsfärder. År 1888 uttrycker han i brev sin glädje över att hustrun Anna och dottern anslutit sig till den Kungliga skridskoklubben. De skridskor, som vår polarforskar använde, finns bevarade hos en viss släkting. Martti Blåfield har för avsikt att få ett fotografi av dem i sin bok. Vi hade förmånen att detaljgranska de grafiska alstren om Vegas kamp genom polarisarna jämsides med bevarade bilder av skridskoåkande färdmän. Vi såg de en aning krökta skridskobetten, som troligen tillhörde vår isåkar-hjälte, under hans flyktfärd till Sverige.

Text: Riitta Malve

Fri översättning: Bernt Blom

Färdrapport: Åbo - Grisslehamn

Område: Åbo/ Vartsala-Söderby (ön mellan Gustavs och Osnäs)

Åkgrupp: 3, privattur

Datum: 1859-01-03

Ledare: Adolf Erik Nordenskiöld

Köledare: några postförare

Antal deltagare: 2 - 6

Startplats: Vartsala väster om Åbo

Starttid: 3 januari 1859 i gryningen

Målplats: 18 januari 1859 i Grisslehamn på kvällen

Färdväg: Karta

Färdens längd: ca 200 km

Väderförhållanden: Milt, nära 0 grader C, hård motvind, tidvis snöblandat regn

Isförhållanden: Bra åkbar nylagd blankis, ställvis en aning snötäckt tunn is, issörja, På Ålands hav ett större område med öppet vatten, därefter isbelagda ytor

Antal plurrningar: 3

